

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

Београд
412-23/2025

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел. бр.27313 датум: 3.10.2025.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ
МОНИТОРИНГ УСТАНОВА У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ
МОНИТОРИНГ ПОЛИЦИЈСКИХ УПРАВА И СТАНИЦА

Извештај о посети Полицијској управи у Пожаревцу

Београд, октобар 2025. године

САДРЖАЈ

1.	УВОД	3
1.1.	МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ	3
1.2.	ПОДАЦИ О ПОСЕТИ	4
1.2.1.	ОПШТИ ПОДАЦИ	4
1.2.2.	ТОК ПОСЕТЕ	4
1.2.3.	САРАДЊА СА НПМ	5
2.	УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ	5
2.1.	ОБАВЕШТАВАЊЕ О ПРАВИМА И ДОКУМЕНТАЦИЈА	5
2.2.	ОБАВЕШТАВАЊЕ БЛИСКОГ ЛИЦА	8
2.3.	ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕД	9
2.4.	ПРИСТУП БРАНИОЦУ	10
2.5.	УСЛОВИ БОРАВКА У ПРОСТОРИЈАМА ЗА ЗАДРЖАВАЊЕ	14
2.6.	НАВОДИ О ЗЛОСТАВЉАЊУ	23
2.6.1.	ПРВИ ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕД ПО ПРИЈЕМУ У ЗАВОД	25

1. УВОД

1.1. МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамом разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног јавног позива,³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ, и са њима закључио споразуме. Удружења са којима Заштитник грађана актуелно сарађује у обављању послова НПМ су: Кликатив – Центар за развој социјалних политика, Одбор за људска права Ваљево, Центар за интеграцију младих, Виктимолошко друштво Србије, Хелсиншки одбор за људска права у Србији, Комитет правника за људска права и Група 484.

¹ "Сл. лист СЦГ – Међ. уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС – Међ. уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ Објављен на сајту Заштитника грађана 02. септембра 2024. године.

1.2. ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

1.2.1. ОПШТИ ПОДАЦИ

УСТАНОВЕ	Полицијска управа у Пожаревцу-седиште (ПУ Пожаревац-седиште), полицијске станице (ПС) Жабари, Кучево, Петровац, Мало Црниће, Голубац и полицијска испостава у Пожаревцу (ПИ Пожаревац) Казнено-поправни завод у Пожаревцу-Забела, Одељење притвора (КПЗ Пожаревац-Забела)
ВРЕМЕ ПОСЕТЕ	17. јун, 8. и 9. јул 2025. године
ОСНОВ ПОСЕТЕ	Послови НПМ, у складу са чланом 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ВРСТА ПОСЕТЕ	Тематска посета
ЦИЉ ПОСЕТЕ	Праћење поштовања заштитних мера од злостављања и услова у просторијама за задржавање
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Посете су ненајављене
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана у сарадњи са Комитетом правника за људска права ЈУКОМ
САСТАВ ТИМА	Вођа тима: Марко Анојчић, <i>Заштитник грађана/ Одељење НПМ</i> Чланови тима: Маја Јовић, <i>Заштитник грађана/ Одељење НПМ</i> Уна Даниловић, <i>Комитет правника за људска права ЈУКОМ</i>

1.2.2. ТОК ПОСЕТЕ

Првог дана посете, тим НПМ је у КПЗ Пожаревац-Забела обавио разговоре са 15 притворених лица према којима су поступали полицијски службеници ПУ Пожаревац, остварио увид у документацију о првом лекарском прегледу притворених лица по пријему у овај завод и прибавио додатне информације од значаја за предмет овог извештаја. У наставку посете, тим НПМ је обишао ПИ Пожаревац. Другог и трећег дана посећене су ПС Жабари, Кучево, Петровац, Мало Црниће, Голубац и ПУ Пожаревац-седиште.

Током посета организационим јединицама ПУ Пожаревац, НПМ је од полицијских службеника прибавио информације о начину поступања према задржаним лицима, извршио увид у релевантну документацију и обишао просторије за задржавање у којима нису затечена ни доведена ни задржана лица.

У посетама које су првог дана реализоване у КПЗ Пожаревац – Забела и ПИ Пожаревац учествовао је и Поткомитет Уједињених нација против тортуре (СПТ)⁴, као посматрач рада НПМ Србије.

1.2.3. САРАДЊА СА НПМ

Сви полицијски и заводски службеници су остварили пуну сарадњу са тимом НПМ и омогућили остваривање мандата НПМ.

Члановима тима НПМ су пружене све тражене информације, омогућен ненадзиран разговор са притвореницима по избору чланова тима, обилазак и фотографисање просторија за задржавање, као и увид и фотокопирање затражене документације.

2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ

Током ових посета, НПМ је контролисао начин остваривања основних права задржаних лица, која су у исто време заштитне мере од злостављања – права на приступ лекару и адвокату и да о свом лишењу слободе обавесте блиску особу, као и начин на који се задржана лица обавештавају о својим правима. Истовремено, НПМ је проверавао и да ли су просторије за задржавање у складу са прописаним условима, односно важећим стандардима.

2.1. ОБАВЕШТАВАЊЕ О ПРАВИМА И ДОКУМЕНТАЦИЈА

Лице према којем се примењује полицијско овлашћење довођење се на лицу места усменим путем обавештава о својим правима, а по довођењу у полицијску станицу му се уручује писано обавештење о правима. У случајевима када се лицу одреди задржавање, уручује му се примерак обавештења о правима задржаног лица. Да су наведена права уручена лице потврђује својим потписом. У ситуацијама када лице одбије да потпише обавештење о правима то се констатује на самом обавештењу.

Када је реч о задржавању лица до 48 сати по Законик у кривичном поступку (ЗКП), НПМ је у предметима у посећеним организационим јединицама ПУ Пожаревац уочио недостатке у погледу писаног информисања задржаних лица о њиховим правима. Наиме, формулари о правима задржаних лица садржали су само информације из чл. 294 ЗКП, односно из члана 69 ЗКП (права ухапшеног), али не и листу права задржаних прописану чл. 29 Правилника о полицијским овлашћењима.

Права ухапшеног и права задржаног лица се не подударају у потпуности,⁵ што је последица различитог правног статуса у којима се налазе ова лица. Лице које је

⁴ Чланови тима СПТ: Massimiliano Bagaglini, Vasiliki Artinopoulou, Nika Kvaratskhelia, Armen Avetisyan и Audrey Rinaldi.

⁵ На пример, као посебна права задржаног Правилник о полицијским овлашћењима прописује право да се без одлагања о задржавању обавести лице или орган старатељства ако је потребно обезбедити заштиту или старање о детету или другим лицима о којима се стара задржано лице (чл. 29. ст. 1. т. 6. Правилника); право да неометано контактира са дипломатско конзуларним представником своје државе, односно представником одговарајуће међународне организације (чл. 29. ст. 1. т. 7. Правилника; право ухапшеног да захтева да без одлагања о хапшењу буде обавештен дипломатско-конзуларни представник државе из чл. 69. ст. 1. т. 3. Законика по својој садржини одговара праву задржаног из чл. 29. ст. 1. т. 5. Правилника); право на исхрану и непрекидни осмочасовни одмор (чл. 29. ст. 1. т. 9. Правилника) и право да покрене поступак пред надлежним полицијским или правосудним органима ради испитивања законитости задржавања или надокнаде штете (чл. 29. ст. 1. т. 10. Правилника). Ова права нема ухапшени у смислу одредби кривичног поступка и нису наведена у обрасцима о правима ухапшеног.

ухапшено има одређени корпус права која се односе на његов положај у кривичном поступку и делом на чињеницу да је лишен слободе. Ухапшено лице не мора нужно бити и задржано. Ипак, уколико ухапшено лице буде задржано, гарантују му се и нека додатна права, због дужег трајања лишења слободе и боравка у просторијама полицијске станице. С тога, НПМ сматра да је лицима задржаним у кривичном поступку, поред тога што су писмено обавештени о правима ухапшеног, потребно уручивати и образац о правима задржаног из члана 29. Правилника о полицијским овлашћењима.

1.

УТВРЂЕНО

У ПУ Пожаревац, у више случајева, лица задржана у кривичном поступку нису на одговарајући начин писмено обавештена о својим правима.

РАЗЛОЗИ

Слаба је корист од права која имају особе лишене слободе уколико нису упознате са постојањем тих права. Дакле, неопходно је да особе одведене у полицијски притвор буду изричито упознате са својим правима, без одлагања и на језику који разумеју. Да би се обезбедило да ово буде и урађено, треба увести праксу да се лицима задржаним од стране полиције одмах по притварању да формулар у коме се наводе ова права. Уз то, од тих особа треба тражити да потпишу изјаву којом потврђују да су упозната са својим правима.⁶

ЦПТ препоручује српским властима да предузму кораке како би се обезбедило да без одлагања осигурају да сва лица која је полиција задржала буду у потпуности обавештена о својим основним правима од самог почетка њиховог лишавања слободе (то јест, од тренутка када су дужна да остану у полицији). То би требало осигурати пружањем јасних усмених информација на самом почетку, које би се допуњавале што је пре могуће (то јест, одмах по њиховом доласку у полицијске просторије) давањем писменог обрасца у којем би се њихова права директно приказивала. Даље, Комитет такође препоручује да се различите верзије информативних листова обједине и стандардизују и да увек садрже право притвореног лица да обавести трећу страну и да приступи лекару како је наведено у члану 69. ЗКП.⁷

Лице које се задржава обавештава се усмено и уручивањем писаног обавештења на матерњем или језику који разуме о његовим правима, и то:

- 1. да буде обавештено о разлозима задржавања;*
- 2. да буде поучено да није дужно ништа да изјави, а да све што изјави може бити у законом прописаном поступку употребљено против њега као доказ;*
- 3. на браниоца по свом избору, да неометано обави разговор са браниоцем, да бранилац присуствује његовом саслушању;*
- 4. да буде обавештено да ће се бранилац одредити по службеној дужности, ако га само не изабере, када је то законом обавезно;*
- 5. да се о времену и месту задржавања обавести лице по његовом избору, дипломатско конзуларни представник државе чији је држављанин или представник одговарајуће међународне организације ако је лице избеглица или лице без држављанства;*
- 6. да се без одлагања о задржавању обавести лице или орган старатељства ако је потребно обезбедити заштиту или старање о детету или другим лицима о којима се стара задржано лице;*

⁶ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди у погледу полицијског притвора, ЦПТ/Инф (2002) 15, пар. 44.

⁷ Србија: Посета ЦПТ 2021, ЦПТ/Инф (2022) 03, пар. 38.

7. да неометано контактира са дипломатско конзуларним представником своје државе, односно представником одговарајуће међународне организације;

8. да га прегледа лекар;

9. на исхрану и непрекидни осмочасовни одмор;

10. да покрене поступак пред надлежним полицијским или правосудним органима ради испитивања законитости задржавања или надокнаде штете.

Полицијски службеник ће задржаном лицу уручити писано обавештење из става 1. овог члана.

После уручења обавештења из става 2. овог члана, полицијски службеник ће задржано лице позвати да потпише примерак обавештења. Ако задржано лице одбије да прими обавештење или одбије да га потпише или је неписмено, полицијски службеник ће наведено констатовати на обавештењу.⁸

ПРЕПОРУКА

ПУ Пожаревац ће свим лицима задржаним у кривичном поступку уручивати писмена обавештења о правима задржаних лица, односно образац у ком ће бити наведена права задржаног из члана 29. Правилника о полицијским овлашћењима.

Предмети о задржавању лица су садржали обавештења о правима и решења о задржавању која су била потписана или је на њима констатовано да је лице одбило да прими или потпише.

У ПУ Пожаревац-седиште, ПС Петровац, ПС Жабари, ПС Кучево и ПС Голубац у појединим предметима уочени су извесни недостаци када је реч о документацији у вези са задржавањем лица (обавештење о правима, решење о задржавању и записници нису били потписани нити је било забележено да је лице одбило да то учини) **на шта је указано полицијским службеницима на лицу места.**

Записници су садржали податке о остваривању права задржаних лица и о току задржавања. Ипак, у више предмета у ПС Кучево, ПС Мало Црниће и ПУ Пожаревац-седиште, иако су полицијски службеници навели да обилазе лица током задржавања, није било података о обиласцима, већ само напомена да је у питању видео надзор.

Одговорност је полиције да задржаним лицима која се налазе у полицијским станицама обезбеди сигурност и физички интегритет, што подразумева правилан надзор над њима између осталог и током боравка у просторијама за задржавање, за шта је видео надзор изузетно корисно, али не и довољно средство. Због тога је потребно да полицијски службеници периодично обиђу задржана лица и увере се о њиховом стању, а применом начела одговорности сваки обилазак и интеракција са задржаним лицем би требало да буду евидентирани.

2.

УТВРЂЕНО

У ПУ Пожаревац у више случајева недостају подаци о обиласцима и разговорима са задржаним лицима.

⁸ Правилник о полицијским овлашћењима ("Сл. гласник РС", бр. 41/19 и 93/22), чл. 29.

РАЗЛОЗИ

Обавеза чувања коју полиција има у односу на особе које држи у притвору укључује и одговорност да се обезбеди њихова сигурност и физички интегритет. Из тога произилази да је правилан надзор над притворским објектима интегрална компонента обавезе чувања коју је преузела полиција. Морају се предузети одговарајуће мере ради обезбеђења да особе у полицијском притвору увек буду у могућности да имају директан контакт са чуварима.⁹

Надзор над задржаним лицима у просторијама за задржавање лица, по правилу, врше полицијски службеници који су за то посебно оспособљени.

Надзор над задржаним лицима у просторијама за задржавање, полицијски службеник врши повременим обиласком и разговором са задржаним лицем.¹⁰

ПРЕПОРУКА

У ПУ Пожаревац полицијски службеници ће надзор над задржаним лицима вршити и повременим обиласцима и разговорима са лицима и у записнике о задржавању ће уносити податке о томе када су обишли задржано лице, као и напомене у вези са тим, уколико постоје.

Притворена лица са којима је НПМ обавио разговоре су наводила да су добијала одлуке о задржавању, да су им уручивана писмена обавештења о правима, као и записници. Поједина лица се нису сећала шта им је од документације уручено. За притворена лица која су навела да нису примила решење о задржавању, права или записник, прегледом документације у полицијским станицама је утврђено да су их добила, односно да су то својим потписом потврдила.

2.2. ОБАВЕШТАВАЊЕ БЛИСКОГ ЛИЦА

Према наводима полицијских службеника посећених организационих јединица ПУ Пожаревац, доведеним и задржаним лицима се омогућава да о свом лишењу слободе обавесте блиску особу тако што сами обаве телефонски позив са службеног или личног телефона у присуству полицијских службеника.

Када задржана лица желе да остваре ово право, у записнике се уносе подаци о томе да је лице желело да обавести блиску особу и коју, као и да ли је та особа обавештена и када. Такође, у записницима се евидентира и уколико лица не желе да о свом задржавању било кога обавесте.

Записници о задржавању садржали су све потребне податке у вези са обавештавањем блиског лица, односно напомену да лице није желело да обавести било кога.

Једно притворено лице је навело да му није било омогућено да о лишењу слободе обавести блиско лице, али је увидом у записник о задржавању утврђено да је блиско лице обавештено, а да је то потврђено потписивањем записника без примедби. Остала притворена лица су навела да им је било омогућено да то право остваре.

⁹ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди у погледу полицијског притвора, пар. 48.

¹⁰ Правилник о полицијским овлашћењима, чл. 35. ст. 1. и 2.

2.3. ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕД

Према наводима полицијских службеника, сва лица која се задржавају имају могућност да буду прегледана од стране лекара, а уколико то не желе, преглед могу да одбију што се у појединим станицама и евидентира. Прегледе обављају лекари из локалних Домова здравља, односно Службе хитне помоћи.

У записницима о задржавању у које је НПМ тим остварио увид, у случајевима када је лекарски преглед обављен, у тачки 7. која се односи на лекарске прегледе, подаци су уредно били убележени.

У два записника о задржавању лица по основу прекршаја у ПС Жабари и у једном предмету у ПС Петровац нема било каквих података о лекарском прегледу, у ПС Мало Црниће већина записника о задржавању нема података о томе да ли је преглед лекара обављен или не, а у ПУ Пожаревац – седиште поједини записници такође нису садржали било који податак о томе.

3.

УТВРЂЕНО

У више случајева у ПУ Пожаревац записници о задржавању не садрже податке о лекарском прегледу који се омогућава лицу пре задржавања.

РАЗЛОЗИ

Полицијски службеник који врши задржавање лица, пре смештаја лица у просторију за задржавање обавезно организује пружање лекарске помоћи када лице има видљивих повреда или других здравствених проблема; Податке о видљивим телесним повредама, као и повредама или променама здравственог стања које су настале у току задржавања, пруженој лекарској помоћи, оштећењима одеће и обуће, полицијски службеник уноси у записник о задржавању лица.¹¹

Записник о задржавању лица садржи: податке о оствареним правима задржаног лица; податке о видљивим телесним повредама, другим сазнањима о здравственом стању и пруженој медицинској помоћи задржаном лицу.¹²

Што се тиче лекарског прегледа особа које се налазе у полицијском притвору, сваки такав преглед мора бити обављен изван слушног, а по могућности и видног, дмета полицијских службеника. Надаље, резултати сваког прегледа, као и релевантни искази притвореника, те закључци лекара, морају бити званично забележени од стране лекара и учињени доступним притвореном лицу и његовом адвокату.¹³

ПРЕПОРУКА

У ПУ Пожаревац у свим записницима о задржавању лица уносиће се подаци о лекарском прегледу пре отпочињања задржавања, укључујући и податак да је лице одбило преглед.

¹¹ Правилник о полицијским овлашћењима ("Сл. гласник РС", бр. 41/2019 и 93/2022), чл. 33 став 1 тч.6 и став 6

¹² Правилник о полицијским овлашћењима ("Сл. гласник РС", бр. 41/2019 и 93/2022) чл.111, став 1, тачка 5 и 8

¹³ Стандарди

ЦПТ: Полицијски притвор, пар. 38.

Полицијски службеници су навели да не присуствују лекарским прегледима, осим изузетно на захтев лекара. У ситуацијама када су присуствовали, у записницима је о томе стављена напомена, у једном случају је то било на захтев доктора, а у другом јер је лице у алкохолисаном стању.

Притворена лица са којима је НПМ обавио разговоре у КПЗ Пожаревац-Забела су навела или да им је преглед омогућен или да су га одбили јер за њим није било потребе. Једно притворено лице је навело да му није омогућен лекарски преглед, али увидом у записник о задржавању, који је лице потписало без примедби, је утврђено да није било потребе за лекаром.

2.4. ПРИСТУП БРАНИОЦУ

Доведеним и задржаним лицима се омогућава да позову браниоца по свом избору или им се у случају обавезне одбране, када немају изабраног браниоца, исти одређује по службеној дужности. Полицијски службеници обавесте надлежног тужиоца о потреби да се лицу додели бранилац по службеној дужности након чега их тужилац обавештава о конкретном браниоцу који је постављен.

Увидом у решења о задржавању и записнике о задржавању лица, утврђено је да лица која су задржана у прекршајном поступку или у складу са правилима о безбедности саобраћаја на путевима нису желела да ангажују браниоца.

Сва лица задржана у кривичном поступку су имала или изабраног браниоца или им је постављен бранилац по службеној дужности. Записници о задржавању садрже податке о томе да ли је бранилац ангажован, његово/њено име и презиме и време када је контактиран, када је приступио задржаном лицу и када је обавио разговор са лицем.

У неколико предмета о задржавању лица у ПУ Пожаревац-седиште, као и у ПС Жабари у записницима о задржавању, бранилац је контактиран у исто време када је и приступио у службене просторије и обавио разговор са лицем (нпр. у 23:50). Према наводима полицијских службеника реч је о томе да су у тим ситуацијама контактирани адвокати, али да се нису појавили у службеним просторијама, односно одмах током телефонског разговора су најавили да неће доћи, а систем не дозвољава полицијским службеницима да непопуњеним оставе поља у које треба унети податке о временима када је адвокат приступио службеним просторијама и обавио разговор, те да у таквим ситуацијама уписују време када су адвоката контактирали.

Према стандардима ЦПТ право на приступ адвокату током полицијског задржавања мора да подразумева и право на поверљив разговор са адвокатом. Од јасне је суштинске важности да адвокат буде у непосредном, физичком присуству лица лишеног слободе, с обзиром на то да се то сматра механизмом заштите од злостављања (за разлику од средства обезбеђивања праведног суђења). То је једини начин да се изврши тачна процена физичког и психичког стања дотичне особе. Исто тако, ако разговор са адвокатом није поверљив, лице се можда неће осећати слободно да открије како се с њим поступа. Право на приступ адвокату такође би требало да подразумева и право на присуство адвоката током било каквог испитивања од стране полиције, а адвокат треба да буде у могућности да интервенише током испитивања.¹⁴

На проблем у приступу браниоцу и учинак адвоката постављених по службеној дужности ЦПТ је указивао и након претходних посета Републици Србији: „Много притужби је опет примљено на учинак адвоката по службеној дужности додељених

¹⁴ Стандарди ЦПТ: Приступ адвокату као начин спречавања злостављања, тч. 23

задржаним лицима. Наиме, делегацији је речено да се адвокати по службеној дужности састају са клијентима тек у суду (до 48 часова од лишења слободе) и да у неколико случајева нису уопште били заинтересовани за поверљив разговор са клијентом и да се чинило да занемарују наводе о неадекватном поступању полицијских службеника када им их клијенти помену“.¹⁵

4.

ПРЕПОРУКА

Адвокатска комора Пожаревац ће указати својим члановима на значај који имају у заштити од злостављања и подсетити их на обавезу да свим одбранама лица лишених слободе приступају у складу са прописима и кодексом, те да је потребно да остваре лични контакт са задржаним лицима током њиховог боравка у полицијској станици.

Правилник о полицијским овлашћењима¹⁶ прописује да се лице које се доводи обавештава да има право на браниоца,¹⁷ односно да се лице које се задржава обавештава о праву на браниоца по свом избору, да неометано обави разговор са браниоцем, да бранилац присуствује његовом саслушању и праву да буде обавештено да ће се бранилац одредити по службеној дужности, ако га само не изабере, када је то законом обавезно.¹⁸ О задржавању лица полицијски службеник сачињава записник,¹⁹ који обавезно садржи, између осталог, и податке о оствареним правима задржаног лица.²⁰

Правилником о полицијским овлашћењима је прописано и да се преглед примењених овлашћења, уписници и други прегледи прописани овим правилником могу водити у електронском облику на јединственом информационом систему Министарства.²¹ У јединственом информационом систему Министарства се води евиденција о доведеним лицима – преглед података о доведеном лицу, који садржи и податке о остваривању права доведених лица.

Евиденције о доведеним и задржаним лицима треба да садрже тачне податке о остваривању права на приступ браниоцу, па тако и податак да бранилац, иако је позван, није приступио службеним просторијама и није обавио разговор са лицем. Стога је НПМ става да је потребно унапредити електронско евидентирање остваривања права доведених и задржаних лица на приступ браниоцу тако што би се обезбедиле техничке могућности за то.

5.

ПРЕПОРУКА

Министарство унутрашњих послова ће предузети потребне активности да се у евиденције о поступању према доведеним и задржаним лицима евидентирају стварни подаци о остваривању права на приступ браниоцу.

¹⁵ Извештај ЦПТ о посети Србији 2015. год, СРТ/Inf (2016) 21, пар. 26.

¹⁶ "Сл. гласник РС", бр. 41/19.

¹⁷ Чл. 19. ст. 1. т. 3.

¹⁸ Чл. 29. ст. 1. т. 3. и 4.

¹⁹ Чл. 38. ст. 1.

²⁰ Чл. 111. т. 5.

²¹ Чл. 112. ст. 2.

У ПУ Пожаревац-седиште у неколико предмета је уочено одлагање у приступу браниоцу. У овим случајевима се радило о поступању према лицима у складу са Законом спречавању насиља у породици.²²

У једном случају почетак задржавања је у 19:00, а бранилац је контактиран у 1:45 часова. Према наводима полицијских службеника лице је ухапшено у 19:00 часова, па је потом обављен разговор са оштећеном и лекарски преглед, затим разговор са лицем као могућим учиниоцем кривичног дела, консултације са вишим и основним јавним тужиоцем, након чега је отпочет разговор са лицем у својству грађанина (у 22:45 часова), те је на крају тог разговора лицу саопштено да је осумњичен и да ће бити задржан, када му омогућавају и да зове адвоката.

У другом случају, почетак задржавања је у 17:05 часова, а адвокат контактирани у 00:00 часова. У међувремену су обављени разговори са оштећеним и тим лицем, те увиђај у кући.

У трећем случају, почетак задржавања је у 11:00, а адвокат је контактиран у 17:00 часова. За то време, полицијски службеници су обавили разговоре са оштећенима, претрес на 3 локације и у 16:30 започели разговор са лицем у својству грађанина, након чега му саопштавају да је осумњичен и да ће га задржати, те позивају адвоката.

Према ставу Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (ЦПТ), да би право на приступ адвокату у потпуности било делотворно, оно треба да буде зајемчено од самог почетка лишавања слободе. ЦПТ је у више наврата утврдио да је период непосредно након лишавања слободе време када је ризик од застрашивања и физичког злостављања највећи. Надаље, право на приступ адвокату требало би да се примењује од тренутка лишења слободе, без обзира на тачан правни статус дотичне особе; тачније, остваривање тог права не би требало да зависи од тога да ли се лице формално проглашава „осумњиченим“. Право на приступ адвокату треба да остварује свако лице лишено слободе без обзира на то колико је „минорно“ дело за које је осумњичено, као и без обзира на степен „озбиљности“ прекршаја за који се лице сумњичи.

Законом о спречавању насиља у породици је прописано да током поступка у надлежној организационој јединици полиције, могући учинилац мора да се поучи и да му се омогући контакт и коришћење услуга браниоца и правне помоћи.²³ Ипак, не ради се о обавезној одбрани нити је присуство браниоца неопходно да би се спровео поступак предвиђен овим законом. Задржавање у полицији ради вођења поступка може трајати најдуже осам часова, током којег се прикупљају информације од значаја за тај поступак, између осталог и изјашњењем могућег учиниоца о свим битним чињеницама. Након тога, НПМ не види разлога да се од овог лица прикупљају обавештења у својству грађанина, у смислу Закона о кривичном поступку (чл. 288.), већ би до тада требало да буде довољно информација на основу којих се може оценити да ли доведено лице може бити сматрано осумњиченим, у ком случају ће га полиција одмах поучити о његовим правима, укључујући и право да узме браниоца који ће присуствовати његовом саслушању. Прикупљање обавештења у својству грађанина од могућег учиниоца који је доведен у полицијску станицу и у њој задржан неко време ради спровођења поступка спречавања насиља у породици чини нејасним правни статус таквог лица и истовремено додатно одлаже приступ браниоцу.

²² ("Сл. гласник РС", бр. 94/2016 и 10/2023 - др. закон)

²³ Чл. 14. ст. 3. Закон о спречавању насиља у породици.

6.

ПРЕПОРУКА

ПУ Пожаревац и полицијске станице у њеном саставу ће након спровођења поступка из Закона о спречавању насиља у породици оценили да ли могући учинилац може бити сматран осумњиченим и према њему предузети радње прописане Законом о кривичном поступку.

РАЗЛОЗИ

Комитет понавља своју препоруку да српске власти предузму активне кораке да осигурају да полицијски службеници јасно саопште правни статус лица позваних у полицијску станицу у свим фазама испитивања, у складу са члановима 288. и 289. ЗКП. Конкретно, ако постоје елементи који упућују на то да је неко лице осумњичено за кривично дело, разговор треба прекинути, лицу треба дати информативни лист, а разговор треба наставити само у присуству адвоката. Штавише, таква фаза треба да буде предмет аудио и видео снимања (види став 16).²⁴

Према члану 2. Законика о кривичном поступку²⁵ поједини изрази употребљени у том законика имају следеће значење: 1) "осумњичени" је лице према коме је због постојања основа сумње да је учинило кривично дело надлежни државни орган у предистражном поступку предузео радњу прописану овим законом и лице против кога се води истрага;...18) "основана сумња" је скуп чињеница које непосредно указују да је одређено лице учинилац кривичног дела;... 23) "лишење слободе" је хапшење, задржавање, забрана напуштања стана, притвор и боравак у установи који се, у складу са овим законом, урачунава у притвор;...

Полиција може позивати грађане ради прикупљања обавештења. У позиву се мора назначити разлог позивања и својство у коме се грађанин позива. Принудно се може довести лице које се није одазвало позиву само ако је у позиву било на то упозорено.

Приликом поступања по одредбама овог члана, полиција не може грађане саслушавати у својству окривљеног, односно испитивати у својству сведока или вештака, осим у случају из члана 289. овог законика.²⁶

Кад полиција прикупља обавештења од лица за које постоје основи сумње да је учинилац кривичног дела или према том лицу предузима радње у предистражном поступку предвиђене овим законом, може га позивати само у својству осумњиченог. У позиву ће се осумњичени упозорити да има право да узме браниоца.

Ако полиција у току прикупљања обавештења оцени да позвани грађанин може бити сматран осумњиченим, дужна је да га одмах поучи о правима из члана 68. став 1. тач. 1) и 2) овог законика и о праву да узме браниоца који ће присуствовати његовом саслушању.

О поступању у смислу одредби ст. 1. и 2. овог члана, полиција ће без одлагања обавестити надлежног јавног тужиоца. Јавни тужилац може обавити саслушање осумњиченог, присуствовати саслушању или саслушање поверити полицији.

Ако осумњичени пристаје да да исказ, орган који обавља саслушање ће поступити у складу са одредбама овог законика о саслушању окривљеног под условом да су пристанак осумњиченог да буде саслушан и његов исказ током саслушања дати у присуству браниоца. Записник о овом саслушању се не издваја из списка и може се користити као доказ у кривичном поступку. Ако јавни тужилац није присутан саслушању осумњиченог, полиција ће му без одлагања доставити записник о саслушању.²⁷

²⁴ Србија: Посета ЦПТГ 2023, пар. 34.

²⁵ „Службени гласник РС“, број 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 - одлука УС и 62/2021 - одлука УС.

²⁶ Законик о кривичном поступку, чл. 288. ст. 1. и 2.

²⁷ Законик о кривичном поступку, чл. 289.

Два притворена лица су навела да им није било омогућено да ангажује адвоката, али уводим у записник о задржавању утврђено је да је адвокат по службеној дужности приступио просторијама полицијске станице и да су са њима обавили разговоре, а записник о задржавању је потписала без примедби. Остала лица су навела да су имала браниоца, изабраног или постављеног по службеној дужности.

2.5. УСЛОВИ БОРАВКА У ПРОСТОРИЈАМА ЗА ЗАДРЖАВАЊЕ

Лица која се задржавају до 48 сати смештају се у просторије за задржавање у КПЗ Пожаревац-Забела, а по другим основима у просторијама за задржавање у полицијским станицама.

Приликом ове посете тим НПМ се уверио да су материјални услови у просторији за задржавање у КПЗ Пожаревац – Забела и даље добри. У просторији се налазе два лежаја (кревет на спрат), сто и две столице, док је мокри чвор одвојен зидом од остатка просторије, са санитарним уређајима који су у исправном и добром стању. Хигијена у просторији је на задовољавајућем нивоу. Зидови су окречени, а просторија има већи прозор који се отвара и који омогућава довољан доток природне светлости и ваздуха. Кревети су опремљени душецима и комплетном постељином која је деловала чисто.

КПЗ Пожаревац-Забела

Просторија је покривена видео надзором, али унутар просторије нема истакнутог обавештења о томе.

7.

УТВРЂЕНО

Употреба видео надзора у просторији за задржавање у КПЗ Пожаревац-Забела није означена унутар просторија.

РАЗЛОЗИ

За надзор над задржаним лицима могу се користити системи за видео-акустично снимање намењени за надзор простора, осим просторија за хигијенске потребе задржаног лица. Употреба система за видео-акустично снимање из става 3. овог члана мора бити видно означена.²⁸

Просторије за задржавање које се непосредно физички не надзиру од стране полицијског службеника, морају имати уређаје за видео надзор и позивање полицијских службеника. Употреба уређаја за видео надзор, мора бити видно означена у просторији за задржавање.²⁹

ПРЕПОРУКА

КПЗ Пожаревац-Забела ће обавештење о видео надзору у просторији за задржавање истаћи на видно место унутар просторије.

Као и током претходне посете НПМ, задржана лица током трајања задржавања не бораве на свежем ваздуху, односно она се не изводе у шеталишта. Ова препорука је упућена и у претходном извештају о посети која је реализована 2022. године, када је НПМ обавештен да се ПУ Пожаревац писаним путем обратио управнику КПЗ Пожаревац – Забела. Имајући у виду да стање није измењено, НПМ понавља препоруку.

8.

УТВРЂЕНО

Задржаним лицима која бораве у КПЗ Пожаревац - Забела није омогућен боравак на свежем ваздуху.

РАЗЛОЗИ

Особама које се налазе у полицијском притвору дуже од 24 часа треба омогућити рекреацију на свежем ваздуху сваког дана, до оне мере до које је то могуће.³⁰

ПРЕПОРУКА

ПУ Пожаревац ће задржаним лицима која бораве у КПЗ Пожаревац – Забела омогућити да проведу најмање 1 сат на свежем ваздуху, уколико се налазе на задржавању дуже од 24 сата.

Материјални услови у просторијама за задржавање у ПИ Пожаревац, ПС Кучево и ПС Петровац нису готово уопште промењени, односно унапређени у односу на њихово стање затечено 2016., 2019. и 2022. године када је НПМ обавио посете овим организационим јединицама ПУ Пожаревац.

Рок од три године (од дана ступања на снагу Правилника о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица³¹) за извршење адаптације постојећих и израду нових просторија за задржавање је истекао пре више година, али се ове просторије нису реновирале у складу са условима прописаним овим правилником.

²⁸ Правилник о полицијским овлашћењима, чл. 35. ст. 3. и 4.

²⁹ Правилник о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица, чл. 7. ст. 2. и 3.

³⁰ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди у погледу полицијског притвора, пар. 47.

³¹ "Сл. гласник РС", бр. 34/18.

НПМ би желео да од Министарства унутрашњих послова добије детаљније информације о томе да ли су и када планиране адаптације или изградња нових просторија за задржавање у оквиру ПУ Пожаревац.

У међувремену, НПМ овим извештајем представља налазе о затеченом стању у погледу материјалних услова просторијама за задржавање у ПИ Пожаревац, ПС Кучево и ПС Петровац и упућује препоруке за које сматра да је нужно поступити по њима, без обзира на евентуално планиране будуће комплетне адаптације ових просторија, како би се задржаним лицима омогућио минимум услова за пристојан боравак и човечно поступање током трајања задржавања, као и оне препоруке по којима је могуће поступити без значајнијих финансијских улагања.

У ПИ Пожаревац, просторија за задржавање је намењена за једно лице, а у време посете, лежај је био опремљен чистом постељином и ћебетом, уочено је да просторија нема довољно дотока природног ваздуха и светлости, а вештачко осветљење је недовољно. Дугме за укључивање испирача мокрог чвора налази се са спољне стране зида, тако да задржано лице мора да позива полицијског службеника, преко аларма или махањем испред видео надзора, како би се пустила вода из истог.

Инсталирани видео надзор не покрива део око мокрог чвора. Обавештења да је просторија под видео надзором налазе се и са спољне и са унутрашње стране просторије. У просторији постоји и уређај за позивање дежурног полицијског службеника који је у време посете био у функцији, а грејање не постоји већ оно преко рупичастог отвора у зиду допире из, на њу наслоњене, просторије у којој је дежурна служба.

ПИ Пожаревац

9.

УТВРЂЕНО

Просторија за задржавање у ПИ Пожаревац је недовољно осветљена.

РАЗЛОЗИ

Све полицијске ћелије морају бити разумних димензија у односу на број особа које су обично у њима смештене и **морају бити довољно осветљене (тј. са довољно светлости за читање, осим у време спавања)**, те довољно проветрене; по могућности, ћелије би требало да имају природно светло. Надаље, ћелије би требало да буду опремљене тако да се омогући одмор (нпр. фиксираним столицама или клупама), а особама које преко ноћи морају остати у притвору требало би обезбедити чисте душеке и ћебад.³²

Све полицијске ћелије треба да су чисте и разумних димензија у односу на број особа које се у њих смештају, и **да имају одговарајуће осветљење (нпр. довољно за читање осим у време спавања)**; пожељно је да ћелије имају природно светло. Надаље, ћелије би требало да буду опремљене тако да се омогући одмор (нпр. фиксираним столице или клупе), а особама које преко ноћи морају остати у притвору требало би обезбедити чисте душеке и ћебад. Особе у притвору треба да имају приступ нормалном санитарном чвору у пристojном стању као и одговарајућим могућностима за прање. Треба да имају неометан приступ води за пиће и да им се даје храна у прикладно време, и при томе најмање један пуни оброк (тј. нешто јаче од сендвича) сваког дана. Особама које се налазе у полицијском притвору дуже од 24 часа треба омогућити рекреацију на свежем ваздуху сваког дана, до оне мере до које је то могуће.³³

Комитет понавља своју препоруку да органи Републике Србије уложе више напора у циљу побољшања материјалних услова у полицијским ћелијама. Прецизније, следеће мере треба приоритетно предузети:

- **побољшати расвету у ћелијама** (тј. довољно вештачке расвете за читање – изузимајући периоде спавања – по могућству осветљеност дневним светлом), проветреност. Надаље, кораке треба предузети да се обезбеди да све полицијске ћелије које буду изграђене у будућности буду осветљене дневним светлом;

...³⁴

Комитет препоручује да се предузму кораци како би се обезбедило да просторије за задржавање у полицијским станицама буду оспособљене за боравак дужи од неколико часова и да се обезбеде услови у смислу употребног стања и хигијене, **добро осветљење**, чиста ћебад и душеци. Комитет би желео да буде обавештен о корацима које ће органи Републике Србије предузети да се такво стање обезбеди у свим посећеним полицијским станицама.³⁵

Просторије за задржавање морају бити чисте, суве, загрејане у складу са климатским приликама и **довољно осветљене природним и вештачким светлом које омогућава читање без сметњи за вид.**³⁶

ПРЕПОРУКА

ПИ Пожаревац ће у просторији за задржавање обезбедити осветљење довољне јачине.

³² Стандарди ЦПТ: Полицијски притвор, пар. 42.

³³ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди у погледу полицијског притвора, пар. 47.

³⁴ Србија: Посета ЦПТ 2015, пар. 36.

³⁵ Србија: Посета ЦПТ 2017, пар. 42.

³⁶ Правилник о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица, чл. 4.

10.

УТВРЂЕНО

У просторији за задржавање у ПИ Пожаревац дутме за укључивање испирача налази се изван просторије.

РАЗЛОЗИ

Особама у притвору требало би да буде дозвољено да задовољавају своје природне потребе у чистим и пристојним условима, те морају имати одговарајуће погодности за прање.³⁷

Особе у притвору треба да имају приступ нормалном санитарном чвору у пристојном стању као и одговарајућим могућностима за прање.

Многе полицијске притворске просторије које су посетиле делегације ЦПТ-а не испуњавају ове минималне стандарде. Ово је посебно неповољно за особе које се након притвора појављују пред судом; превише често се особе изводе пред судију након што су провеле један или више дана у неусловним и прљавим ћелијама, а да нису имале одмор или храну и могућност да се оперу.³⁸

Комитет понавља своју препоруку да органи Републике Србије уложе више напора у циљу побољшања материјалних услова у полицијским ћелијама. Прецизније, следеће мере треба приоритетно предузети:

- обезбедити да лица у притвору могу да обаве физиолошке потребе када је неопходно у чистим и пристојним условима, и да тоалет и капацитети за прање буду у добром употребном стању;
- обезбедити на националном нивоу задовољавајући ниво употребног стања и хигијене у ћелијама и санитарним уређајима (чистоћа постељине; санитарне уређаје; ниво влаге и малтер).³⁹

Комитет препоручује да се предузму кораци како би се обезбедило да просторије за задржавање у полицијским станицама буду оспособљене за боравак дужи од неколико часова и да се обезбеде услови у смислу употребног стања и хигијене, добро осветљење, чиста ћебад и душеци. Комитет би желео да буде обавештен о корацима које ће органи Републике Србије предузети да се такво стање обезбеди у свим посећеним полицијским станицама.⁴⁰

Просторије за задржавање морају бити чисте, суве, загрејане у складу са климатским приликама и довољно осветљене природним и вештачким светлом које омогућава читање без сметњи за вид.

Просторије за задржавање морају имати санитарне уређаје намењене за одржавање хигијене задржаног лица, са дотоком чисте пијаће воде.

Санитарни уређаји, морају се физички одвојити постављањем паравана или на други начин, тако да се током њиховог коришћења не нарушава приватност задржаног лица.

Ако просторија за задржавање нема санитарне уређаје из става 1. овог члана, коришћење пијаће воде и одржавање хигијене задржаног лица се мора омогућити коришћењем за то намењених просторија организационе јединице која врши задржавање лица, под надзором полицијског службеника, на начин да се не нарушава приватност задржаног лица.

Просторије за задржавање морају бити чисте, а дезинфекција санитарних уређаја и инсталација у тим просторијама, по правилу се обавља тромесечно.⁴¹

³⁷ Стандарди ЦПТ: Полицијски притвор, пар. 42.

³⁸ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди ЦПТ у погледу полицијског притвора, пар. 47.

³⁹ Србија: Посета ЦПТ 2015, пар. 36.

⁴⁰ Србија: Посета ЦПТ 2017, пар. 42.

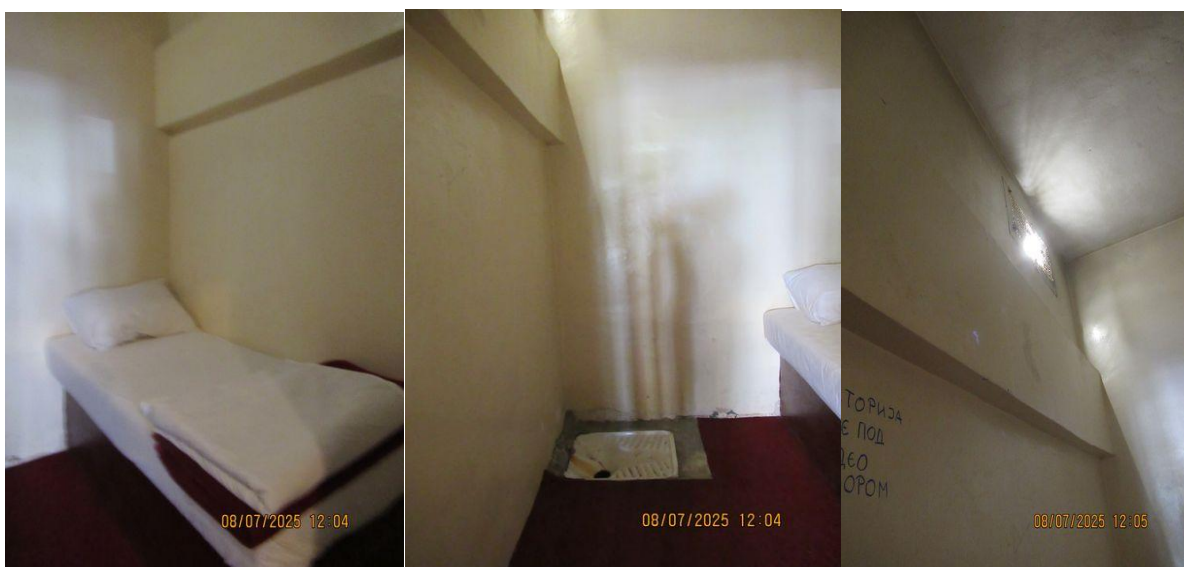
⁴¹ Правилник о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица, чл. 4. и 6.

ПРЕПОРУКА

ПИ Пожаревац ће поставити дугме за покретање испирача унутар просторије за задржавање.

У ПС Кучево и даље не постоји природни доток свежег ваздуха и светлости, вештачко осветљење је слабо, а не постоји ни грејање. У просторији постоји један дрвени лежај са душеком, опремљен јастуком, постељином и ћебадима, који делују чисто, а просторија делује одржавано. Под је бетонски и прекривен је тепихом.

Мокри чвор се налази одмах поред кревета, без паравана између, али како он углавном није у функцији задржана лица се изводе у тоалет који се налази у близини дежурне службе. Постоји видео надзор и маркером исписано обавештење о томе унутар просторије, као и паник тастер који је у функцији.

ПС Кучево

11.

УТВРЂЕНО

У просторији за задржавање у ПС Кучево вештачко осветљење је недовољне јачине.

РАЗЛОЗИ

Све полицијске ћелије морају бити разумних димензија у односу на број особа које су обично у њима смештене и морају бити довољно осветљене (тј. са довољно светлости за читање, осим у време спавања), те довољно проветрене; по могућности, ћелије би требало да имају природно светло. Надаље, ћелије би требало да буду опремљене тако да се омогући одмор (нпр. фиксираним столицама или клупама), а особама које преко ноћи морају остати у притвору требало би обезбедити чисте душеке и ћебад.⁴²

⁴² Стандарди ЦПТ: Полицијски притвор, пар. 42.

Све полицијске ћелије треба да су чисте и разумних димензија у односу на број особа које се у њих смештају, и да имају одговарајуће осветљење (нпр. довољно за читање осим у време спавања); пожељно је да ћелије имају природно светло..⁴³

Просторије за задржавање морају бити чисте, суве, загрејане у складу са климатским приликама и довољно осветљене природним и вештачким светлом које омогућава читање без сметњи за вид..⁴⁴

ПРЕПОРУКА

ПС Кучево ће у просторији за задржавање обезбедити осветљење довољне јачине.

У ПС Петровац, вештачко осветљење и даље није задовољавајуће, као ни доток свежег ваздуха и природне светлости. У просторији не постоји грејање, а мокри чвор који се налази у просторији није одељен од остатка просторије, у веома је лошем стању, а дугме за укључивање испирача не постоји унутар просторије па задржана лица, по потреби, позивају полицијске службенике путем аларма или махањем испред видео надзора, како би пустили воду за испирање мокрог чвора.

У њој се налази један дрвени лежај са душеком, опремљен јастуком, постељином и ћебетом који делују чисто. Просторија је окречена и делује одржавано. Постоји видео надзор и обавештење о томе.

ПС Петровац

⁴³ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди у погледу полицијског притвора, пар. 47.

⁴⁴ Правилник о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица, чл. 4.

12.

УТВРЂЕНО

Просторија за задржавање у ПС Петровац је недовољно осветљена.

РАЗЛОЗИ

Све полицијске ћелије морају бити разумних димензија у односу на број особа које су обично у њима смештене и **морају бити довољно осветљене (тј. са довољно светлости за читање, осим у време спавања)**, те довољно проветрене; по могућности, ћелије би требало да имају природно светло. Надаље, ћелије би требало да буду опремљене тако да се омогући одмор (нпр. фиксираним столицама или клупама), а особама које преко ноћи морају остати у притвору требало би обезбедити чисте душеке и ћебад.⁴⁵

Све полицијске ћелије треба да су чисте и разумних димензија у односу на број особа које се у њих смештају, и **да имају одговарајуће осветљење (нпр. довољно за читање осим у време спавања)**; пожељно је да ћелије имају природно светло. Надаље, ћелије би требало да буду опремљене тако да се омогући одмор (нпр. фиксираним столице или клупе), а особама које преко ноћи морају остати у притвору требало би обезбедити чисте душеке и ћебад. Особе у притвору треба да имају приступ нормалном санитарном чвору у пристојном стању као и одговарајућим могућностима за прање. Треба да имају неометан приступ води за пиће и да им се даје храна у прикладно време, и при томе најмање један пуни оброк (тј. нешто јаче од сендвича) сваког дана. Особама које се налазе у полицијском притвору дуже од 24 часа треба омогућити рекреацију на свежем ваздуху сваког дана, до оне мере до које је то могуће.⁴⁶

Комитет понавља своју препоруку да органи Републике Србије уложе више напора у циљу побољшања материјалних услова у полицијским ћелијама. Прецизније, следеће мере треба приоритетно предузети:

- **побољшати расвету у ћелијама** (тј. довољно вештачке расвете за читање – изузимајући периоде спавања – по могућству осветљеност дневним светлом), проветреност. Надаље, кораке треба предузети да се обезбеди да све полицијске ћелије које буду изграђене у будућности буду осветљене дневним светлом;

...⁴⁷

Комитет препоручује да се предузму кораци како би се обезбедило да просторије за задржавање у полицијским станицама буду оспособљене за боравак дужи од неколико часова и да се обезбеде услови у смислу употребног стања и хигијене, **добро осветљење**, чиста ћебад и душеци. Комитет би желео да буде обавештен о корацима које ће органи Републике Србије предузети да се такво стање обезбеди у свим посећеним полицијским станицама.⁴⁸

Просторије за задржавање морају бити чисте, суве, загрејане у складу са климатским приликама и **довољно осветљене природним и вештачким светлом које омогућава читање без сметњи за вид**.⁴⁹

ПРЕПОРУКА

ПС Петровац ће у просторији за задржавање обезбедити осветљење довољне јачине.

⁴⁵ Стандарди ЦПТ: Полицијски притвор, пар. 42.

⁴⁶ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди у погледу полицијског притвора, пар. 47.

⁴⁷ Србија: Посета ЦПТ 2015, пар. 36.

⁴⁸ Србија: Посета ЦПТ 2017, пар. 42.

⁴⁹ Правилник о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица, чл. 4.

13.

УТВРЂЕНО

У просторији за задржавање у ПС Петровац санитарни уређај је дотрајао, а дугме за укључивање испирача налази се изван просторије.

РАЗЛОЗИ

Особама у притвору требало би да буде дозвољено да задовољавају своје природне потребе у чистим и пристојним условима, те морају имати одговарајуће погодности за прање.⁵⁰

Особе у притвору треба да имају приступ нормалном санитарном чвору у пристојном стању као и одговарајућим могућностима за прање.

Многе полицијске притворске просторије које су посетиле делегације ЦПТ-а не испуњавају ове минималне стандарде. Ово је посебно неповољно за особе које се након притвора појављују пред судом; превише често се особе изводе пред судију након што су провеле један или више дана у неусловним и прљавим ћелијама, а да нису имале одмор или храну и могућност да се оперу.⁵¹

Комитет понавља своју препоруку да органи Републике Србије уложе више напора у циљу побољшања материјалних услова у полицијским ћелијама. Прецизније, следеће мере треба приоритетно предузети:

- обезбедити да лица у притвору могу да обаве физиолошке потребе када је неопходно у чистим и пристојним условима, и да тоалет и капацитети за прање буду у добром употребном стању;
- обезбедити на националном нивоу задовољавајући ниво употребног стања и хигијене у ћелијама и санитарним уређајима (чистоћа постељине; санитарне уређаје; ниво влаге и малтер).⁵²

Комитет препоручује да се предузму кораци како би се обезбедило да просторије за задржавање у полицијским станицама буду оспособљене за боравак дужи од неколико часова и да се обезбеде услови у смислу употребног стања и хигијене, добро осветљење, чиста ћебад и душеци. Комитет би желео да буде обавештен о корацима које ће органи Републике Србије предузети да се такво стање обезбеди у свим посећеним полицијским станицама.⁵³

Просторије за задржавање морају бити чисте, суве, загрејане у складу са климатским приликама и довољно осветљене природним и вештачким светлом које омогућава читање без сметњи за вид.

Просторије за задржавање морају имати санитарне уређаје намењене за одржавање хигијене задржаног лица, са дотоком чисте пијаће воде.

Санитарни уређаји, морају се физички одвојити постављањем паравана или на други начин, тако да се током њиховог коришћења не нарушава приватност задржаног лица.

Ако просторија за задржавање нема санитарне уређаје из става 1. овог члана, коришћење пијаће воде и одржавање хигијене задржаног лица се мора омогућити коришћењем за то намењених просторија организационе јединице која врши задржавање лица, под надзором полицијског службеника, на начин да се не нарушава приватност задржаног лица.

Просторије за задржавање морају бити чисте, а дезинфекција санитарних уређаја и инсталација у тим просторијама, по правилу се обавља тромесечно.⁵⁴

⁵⁰ Стандарди ЦПТ: Полицијски притвор, пар. 42.

⁵¹ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди ЦПТ у погледу полицијског притвора, пар. 47.

⁵² Србија: Посета ЦПТ 2015, пар. 36.

⁵³ Србија: Посета ЦПТ 2017, пар. 42.

⁵⁴ Правилник о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица, чл. 4. и 6.

ПРЕПОРУКА

ПС Петровац ће заменити санитарни уређај и поставити дугме за покретање испирача унутар просторије за задржавање.

У ПУ Пожаревац-седиште, ПС Голубац, Жабари и Мало Црниће нема просторија за задржавање, већ у зависности по ком правном основу се задржавају, лица се спроводе у полицијске станице у којима су у тренутку задржавања слободне просторије за задржавање, односно у КПЗ Пожаревац – Забела.

2.6. НАВОДИ О ЗЛОСТАВЉАЊУ

Тим НПМ је у КПЗ Пожаревац-Забела обавио ненадзиране разговоре са 15 притворених лица, који су били лишени слободе од стране ПУ Пожаревац о томе на који начин су полицијски службеници поступали према њима током њиховог лишења слободе, саслушавања и полицијског задржавања.

А.А. је навела да су је полицијски службеници у цивилу у ПУ Пожаревац-седиште 2021. године чупали за косу и главом два пута ударили о зид, као и да је један од њих ухватио за крагну и гушио. Такође је навела да су јој руке везали на страни леђа што ју је веома болело због проблема са раменом и да нису хтели да је, упркос томе, на њен захтев вежу лисицама са предње стране тела. Даље је навела да су је том приликом вербално понижавали и вређали, да јој није било одређено задржавање и да по напуштању ПУ Пожаревац-седиште наведено поступање полицијских службеника није пријавила нити је обавила лекарски преглед због чега њени наводи нису могли бити потврђени.

Б.Б. је навела да су је криминалистички инспектори из ПУ за град Београд ухапсили и потом службеним возилом превозили до ПУ Пожаревац којом приликом су је два до три пута ударили песницама по ребрима и по руци, као и да су је вукли за ухо. Навела је да јој у ПИ Пожаревац није омогућен лекарски преглед, а да га није имала ни по пријему у притвор у КПЗ у Пожаревцу, већ да су је само прегледале службенице обезбеђења. Наводи притворенице нису могли бити потврђени. Наиме, у ПИ Пожаревац у записнику о задржавању који је потписала без примедби нема података о било каквим повредама које су уочене на пријему нити се на исте жалила. Такође, увидом у извештај лекара о првом лекарском прегледу при пријему у КПЗ у Пожаревцу утврђено је да је имала лекарски преглед и да током њега нису уочене било које повреде.

В.В. је навео да су га полицијски службеници приликом хапшења извукли из кола, бацили на под, као и да је задобио неколико удараца песницом у главу. Такође је навео да му није омогућен лекарски преглед пре отпочињања задржавања. Према доступној документацији у коју је НПМ остварио увид стоји да је лишен слободе без отпора и употребе средстава принуде, у записнику о задржавању стоји податак „без видљивих повреда“, а лекарски преглед није обављен јер за тим није било потребе. Осим тога, увидом у извештај лекара о прегледу при пријему у КПЗ у Пожаревцу-Забела утврђено је да нема података о повредама, због чега наводи овог притвореника нису могли бити потврђени.

Г.Г. наводи да су га полицијски службеници уштинули за стомак приликом хапшења и да су га вређали. На пријему у притвор у КПЗ Пожаревац - Забела лекару је навео да га је пар дана раније ударило дрво које је секао. У извештају лекара убележене су уочене повреде и то: на десној надлактици крвни подлив величине 2х2cm, на левој подлактици крвни подлив величине око 1х1cm, на стомаку поред пупка десно крвни подлив

величине око 5x5cm, у њему 3 сливена крвна подлива у један. У делу мишљења о начину настанка повреда, лекар је убележио да не може са сигурношћу да повеже изнете наводе са уоченим повредама. У записнику о задржавању, у које је тим НПМ остварио увид убележено је да нема видљивих повреда и да не жели лекарску помоћ. Пре пријема у притвор полиција га је због ових повреда одвела на преглед у Службу хитне медицинске помоћи где су констатовани хематоми на десној надлактици и на стомаку испод пупка. Такође и тамо је навео да су повреде од дрвета и да су настале пре 7 дана.

Према налазу и мишљењу лекара специјалисте судске медицине, сараднице НПМ, на основу доступне документације и фотографија, сви крвни подливи констатовани приликом првог лекарског прегледа по пријему у Завод су били у фази ресорпције, односно старости од најмање неколико дана, али се прецизно време настајања не може са сигурношћу одредити. Такође, имајући у виду изглед наведених крвних подлива, не може се искључити ни могућност да су настали у најмање два времена, у ком случају је крвни подлив у доњем делу десне половине предње стране трбуха настао последњи у низу. Све приказане повреде по својим карактеристикама указују да су настале дејством тупине механичког оруђа, али се облик и друге карактеристике дејственог оруђа не могу прецизирати. Исте су могле настати како активним дејством механичког оруђа-ударом, тако и по механизму пада, односно ударом овог дела тела о какву чврсту подлогу. Ни једна од приказаних повреда по свом изгледу не упућује на сигуран закључак да је могла настати услед штитања, односно стезања коже прстима.

Д.Д. је навео да су га полицијски службеници приликом хапшења бацили на земљу ударали и рукама и ногама по целом телу, као и да му је један полицијски службеник репетиран пиштољ ставио у уста са циљем да од њега добије тражене информације. Међутим, лице наводи и то да од наведених удараца није имао видљиве повреде и да их лекар на пријему у КПЗ у Пожаревацу није могао уочити. Увидом у записник о задржавању утврђено је да нема видљивих повреда, да је понуђен лекарски преглед који је одбио, такође нема повреда ни на пријему у притвор КПЗ Пожаревац – Забела у извештају о обављеном лекарском прегледу.

Наводи притворених лица о лошем поступању полицијских службеника нису могли бити потврђени. Без обзира на то, НПМ указује на ове наводе са циљем да се обезбеди да до оваквог поступања не долази, а да се у случајевима уколико се исто деси обезбеди спровођење делотворне истраге, утврђивање индивидуалне одговорности и санкционисање одговорних полицијских службеника.

14.

ПРЕПОРУКА

ПУ Пожаревац ће предузети мере како би се спречио било какав облик недозвољеног поступања према лицима лишеним слободе према којима примењују полицијска овлашћења. Ово укључује јасну поруку и упутства полицијским службеницима да је овакво поступање недозвољено и да подлеже одговарајућим санкцијама.

Поједини записници о задржавањима у посећеним организационим јединицама ПУ Пожаревац су садржали податке о повредама лица при пријему, а увидом у расположиву документацију за та лица као што су извештаји о примени средстава принуде, службене белешке или изјаве лица, утврђено је да садрже податке о начину настанка повреда, (нпр. у једном случају забележено је да је лице задобило повреде у тучи која је претходила интервенцији полиције, у другом случају постоји писмена

изјава лица да се ради о старим крастама, а у трећем постоји извештај полиције да је лице ударило у стакло у алкохолисаном стању).

2.6.1. ПРВИ ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕД ПО ПРИЈЕМУ У ЗАВОД

КПЗ Пожаревац - Забела има запослена три лекара и начелника Службе за здравствену заштиту, који је психијатар. Када сви лекари раде, обезбеђено је 24 часовно присуство лекара, а када је један одсутан, на пример због годишњег одмора или боловања, лекари су присутни од 7 – 19 часова радним данима. Викендом је обезбеђена приправност једног лекара. Оваква организација омогућава да се први лекарски преглед лица по пријему у Завод обави у року од 24 часа од пријема, што су потврдила и притворена лица са којима је НПМ обавио разговоре.

Први преглед се обавља у заводској амбуланти. Новопримљена лица се обавезно скидају, односно први преглед подразумева визуелни преглед тела. Такође, узимају се анамнестички подаци, подаци о обољењима, проверавају се и мере телесне функције и отвара се здравствени картон лица. Према наводима лекара, ови прегледи се обављају по правилу без присуства немедицинског особља, а припадници Службе за обезбеђење стоје испред врата амбуланте. Са друге стране, неколико притвореника са којима је НПМ обавио разговоре су тврдили да су током ових прегледа у амбуланти били присутни и службеници обезбеђења, а поједини и да ови прегледи уопште нису ни обављени у амбуланти већ у ходнику. **На ово је скренута пажња руководству Завода, како би предузели мере у циљу обезбеђивања приватности прегледа, односно да првом лекарском прегледу по пријему у Завод немедицинско особље присуствује само изузетно.**

По правилу, лица која на пријему имају повреде је потребно да са собом имају извештај здравствене установе о прегледу тих повреда. Уколико лице доводи полиција, од њих се тражи да прво одведу то лице у локалну здравствену установу на прегледе и друге претраге. На овај начин повређеном лицу је обезбеђен темељнији преглед, будући да се у здравственој установи могу обавити и претраге за које нема могућности у Заводу. Након тога, лице се прима у Завод, лекар од њега узима изјаву о начину настанка повреда, повреде се фотографишу и уцртавају у шему тела, лекар описује повреде и даје мишљење о повезаности навода лица о начину настанка повреда и објективног налаза. Служба за здравствену заштиту води посебну евиденцију повреда уочених приликом пријема лица лишених слободе у Завод, у коју се уносе подаци о лицима и основне информације о повредама. Од почетка 2025. године, 8 лица је примљено у притвор са повредама.

Према утврђеној процедури, о повредама које су настале насилно или лице наведе да су последица насиља обавештава се управник, који доставља ове информације јавном тужилаштву. Ипак, према наводима руководства установе, оваквих случајева није било у последње време.

Особље Службе за здравствену заштиту КПЗ Пожаревац – Забела је прошло обуке о документовању повреда у складу са Истамбулским протоколом, а лекари ове Службе држе обуке о наведеном медицинском особљу других завода за извршење кривичних санкција.

Поред утврђивања повреда и њиховог порекла које обавља медицинско особље, Служба за обезбеђење сачињава записник о пријему лица лишених слободе у Завод, у коме се поред података о примљеном лицу уносе подаци о томе ко је довео лице и по ком основу се прима, као и да ли је приликом пријема имао повреде и да ли су настале од стране

полицијских службеника. Ово се све обавља у присуству полицијских службеника који су довели лице. Записник потписују примљено лице, полицијски службеници који су обавили спровођење и заводски службеници који су обавили пријем.

Сличне записнике НПМ је виђао и у другим заводима. Ипак, НПМ указује да је битно направити јасну разлику између првог лекарског прегледа по пријему и процедуре пријема у Завод од стране припадника Службе за обезбеђење, те да је став ЦПТ да, с обзиром на присуство полицијске пратње, као и узнемиреност која се често осећа приликом уласка у затвор, затворенике у овој почетној фази не треба испитивати о пореклу било каквих повреда које се на њима уоче.

15.

УТВРЂЕНО

Приликом пријема лица лишених слободe у КПЗ Пожаревац - Забела, од њих се у присуству полицијских службеника који су их довели у Завод узима изјава о томе да ли су до довођења у Завод били изложени лошем поступању.

РАЗЛОЗИ

ЦПТ посебну пажњу посвећује улози коју затворске службе здравствене заштите треба да играју у борби против злостављања. Природно је да та улога делом буде везана за могуће злостављање лица лишених слободe током трајања лишења слободe, било да га врши особље или други затвореници. Међутим, службе здравствене заштите у установама које представљају пунктове за улазак у затворски систем такође треба да дају кључни допринос у спречавању злостављања у периоду непосредно пре боравка у затвору, односно док су лица лишена слободe – задржана од служби за спровођење закона (као што су нпр. полиција или жандармерија).

Подразумева се да ће са лицима која се доводе у затвор здравствени радник обавити детаљан разговор и физикални преглед чим то буде могуће по пријему. ЦПТ сматра да такав разговор/преглед треба обавити у року од 24 сата од пријема. Такав систематски медицински скрининг новопримљених лица неопходан је из различитих разлога; конкретније, ако се обави како треба, њиме се осигурава да све повреде које на себи имају дате особе – као и сви с њима повезани наводи – буду евидентирани без непотребног одлагања. Исту процедуру требало би следити када се затвореник који је био поново пребачен у полицијски притвор из разлога везаних за истрагу након тога врати у затвор. Нажалост, такви премештаји су у неким државама које ЦПТ посећује још увек устаљена пракса и могу подразумевати и висок ризик од злостављања (в. и став 80). Слично томе, сваки затвореник који је учествовао у неком насилном инциденту унутар затвора требало би без икаквог одлагања да буде медицински прегледан.

Битно је направити јасну разлику између горепоменутог медицинског скрининга и процедуре која се следи када се притворено лице ставља под надзор затвора. Ова друга процедура обухвата израду документације коју заједнички потписују дежурни затворски службеник и полицијска пратња, као и, можда, притворено лице. Све видљиве повреде које се на затворенику уоче у тренутку примопредаје надзора обично ће се забележити у тој документацији.

Ова процедура је административне природе, чак и кад се – као што је понекад случај – одвија у присуству члана затворске службе здравствене заштите. Ни у ком случају не може служити као замена за већ описани поступак медицинског скрининга. Поред тога, с обзиром на присуство полицијске пратње као и узнемиреност која се често осећа приликом уласка у затвор, затворенике у овој почетној фази не треба испитивати о пореклу било каквих повреда које се на њима

уоче. Без обзира на то, записник о уоченим видљивим повредама треба одмах проследити затворској служби здравствене заштите.⁵⁵

ПРЕПОРУКА

Приликом пријема лица лишених слободе у КПЗ Пожаревац – Забела, од њих се неће тражити да изјаву о томе да ли су до довођења у Завод били изложени лошем поступању дају у присуству полицијских службеника који су их довели у Завод, а информације о евентуално уоченим повредама ће се прослеђивати Служби за здравствену заштиту.

Постојање повреда и њихово порекло утврђиваће лекар приликом првог лекарског прегледа.

⁵⁵ Стандарди ЦПТ: Документација и пријављивање медицинских доказа о злостављању, ЦПТ/Инф (2013) 29, пар. 71, 73 и 75.